

Десимир Тошић, **СТВАРНОСТ ПРОТИВ ЗАБЛУДА - СРПСКО
НАЦИОНАЛНО ПИТАЊЕ**, Београд 1997. стр. 269

Десимир Тошић је човјек политике и још више човјек науке. Већ 1940. године активан је члан редакције Омладинског листа у коме објављује о, и тада актуелном националном питању у Југославији. У бурним годинама ИИ свјетског рата пише и најављује своју бурну активност публицисте и политичара. Био је за вријеме рата хапшен; ослобођење је дочекао у Њемачкој. Иностранство му постаје судбина - тамо се школује и дипломира политичке науке у Паризу. Пише есеје на разне и богате теме југословенске прошлости. Убрзо објављује књигу на француском језику - Тоталитаризам и права човјека и књигу Раднички савјети у Југославији. Послије 48 година живота и рада вратио се у земљу. Пише у дневној штампи као што су Борба, Пobjеда а објављивао је и у Историјским записима. Биран је и за савезног посланика. Затим су услиједиле бројне књиге на нашем језику. У иностранству се бави политичким радом из домена - науке и политике.

Таква је и његова најновија књига Стварност против заблуда - српско национално питање. Књига обима 270 страница у ствари је збирка есеја о најсуптилнијим питањима наше прошлости а и садашњости. Навешћемо само неке које најбоље илуструју изречену оцјену: Национално питање прве Југославије, Од стаљинских социјалпатриота до балканских социјал шовиниста, Хрватски масовни покрет, Право на слободу и национализам, Опасности од национализма, О српској хегемонији, Живео рат међу југословенским народима - Доле са солидарностима и споразумима, Масовна употреба лажи, Осуђени да понове грешке, Слом заводљиве паролe, Сенке прошлих грехова. И после свега - Југославија, Илузије Југословенства, заблуде и грешке српске националне политике итд.

Издвојио сам само ових неколико питања, из мноштва која су исто тако занимљива. У наслову наведених есеја често је садржан и одговор макар за оне стручније читаоце. Али ради оних других којих ће, вјерујемо,

бити много више - нека од наведених питања бих шире коментарисао. Прије тога се ипак, мора рећи да је ријеч о питањима и темама која задиру у срж назначеног проблема. Скоро да повјерујемо да су наведена безмало сва суштинска питања.

Објављивана су, углавном, у новинама, па би се могао стећи погрешан утисак - да живе колико и новине. Напротив, у неким случајевима то су праве студије којима се и са садашње временске дистанце, тешко може што додати или иновирати. То опет, говори да је ријеч о даровитом писцу који са свом одговорношћу и знањем приступа елаборацији задатих тема. Зато ће његове текстове са једнаком знатижељом читати и његови политички неистомишљеници.

С обзиром да су неки текстови коришћени и за дневну политику, само по себи се намеће питање односа науке и политике. Искусном политичару и поузданом научнику то је било јасано од када се определијели за овај позив. Познат му је, у том смислу, сукоб Милоша Обреновића и Вука Караџића и није устукнуо због искушења на које је Вук био стављен: или ће писати - како му кнез Милош каже, или од писања неће бити ништа. И академик Слободан Јовановић било је велико име српске науке и активан политичар - чак и предсједник краљевске избјегличке владе. Изгледа да се тешко одупријети дражима политике, макар колико неко био угледан научник.

Десимир Тошић је најдуже стварао у егзилу, па му нису до детаља познати нови судари науке и политике - када су закључци партијских форума - безмало претварани у научне ставове. Уствари он је био научник и политичар па је за потомство оставио ријечи зрелог научника или пак, савјет одважног политичара. Такав је могао бити зато што је увијек међу политичарима био политичар а међу научницима научник.

Друго кључно питање којим се позабавио аутор је српско национално питање. И прије њега многи су се испробали на овом суптилном питању науке. Са становишта опште теме, њега занима прво однос комуниста и национално питање. Из приложених напомена на које се ослања види се да је максимално информисан о издањима која ово питање сагледавају теоријски и историјски. Комунисти га схватају као једну врсту "отаџбинског национализма и зато имају масе уза себе. У тако схваћеном национализму није могло бити ријечи о неком праву на оцјепљење. Комунисти нијесу водили своју борбу у корист ма кога национализма југословенских народа. Али ставност Југославије по овом питању није се састојала само у признавању разноврсности, него и у

признавању посебности. Невоља је у овој политици, произилазила из чињенице да је оваква политика о националном питању заживјела више у периферним областима хрватства и српства него ли у њиховим матицама и на југословенском простору.

То је узроковало посљедице које ће из године у годину испољавати погубну нестабилност државе и међусобне односе народа који су је створили.

У оквиру овог питања занимљиве су елаборације аутора о Црногорском идентитету. У највећој мјери он поклања повјерење Ђиласовом мишљењу: "Црногорци несумњиво припадају српској грани југословенских племена" Црногорци не треба да се "раздвајају" од Срба нити пак, да се "брише" црногорски индивидуалитет? "У Црној Гори су ликвидиране присталице било "стварања самосталне црногорске државе" било присталице "безусловног уједињења са Србијом..." Гледајући ствар тако, кроз историјски развитак, сасвим је разумљиво зашто се Црногорци национално данас осјећају нечим посебним (не оспоравајући да су Срби по традицији, по поријеклу". Не улазећи у овакве оцјене Ђиласове, аутор каже - да с о свим тим стварима морало водити рачуна и у првој Југославији додајући да се не може једноставно - на основу јединства српског народа, одбацити изузетан историјски положај Црне Горе, односно њена државна традиција. А ми би само рекли да су помијешане различите категорије - национални индивидуалитет са државношћу земље, па је због тога питање испало сложеније него што уистину и јесте.

Сложићемо се са аутором да је питање свих питање сваке Југославије, уствари, српско-хрватски однос. Свака криза сваке Југославије хранила се тим односом. Наравно да је и спољњи фактор имао свој интерес и стимулисао је то до мјере могућег. У том контексту ваља видјети и најновију југо кризу која је ескалирала у рату 1991-1995. године. Честим вертикалама у дубоку прошлост аутор прибавља читаоцу, углавном, непознату документацију и оригинално тумачење.

Занимљиво је и питање о српској хегемонији, које аутор анализира у истоименом тексту. Полазећи од максиме да не постоје људски разлози да сакривамо и кривотворимо своје поразе и промашаје, позваће се на Ћосићеву мисао: "Ограђујемо се и осуђујемо све неправде које су било када са српске стране учињене албанском народу". Аутор сматра да се хегемонија Срба - после 1918. године, у првој Југославији, не може порицати, ни у једном тренутку, али се мора темељно анализирати за читаво вријеме постојања Југославије. Анализе говоре да је Србија и

простори на којима је живио српски народ, за сво вријеме своје политичке хегемоније, економски запостављена и неразвијена у поређењу са Хрватском и Словенијом. На један динар инвестиција у Црној Гори, на примјер - ишла су од 20 до 30 динара у овим покрајинама. У просјеку.

Провокативан је наслов једног од задњих поглавља ове књиге - И послјије свега Југославија. Присјетио сам се једног зборника сјећања обичних људи

- страдалника у рату у Босни. Један од њих, који је све изгубио, каже да нијесу кривци народи - ни једни, ни други, ни трећи. Криви су појединци - они су убице наших најдражих. Али тај исти несрећник, даље, каже да не би волио да живи у некој земљи - која се не би звала Југославија. На то питање, дакле, смирено и темељно одговара Десимир Тошић. Идеја о држави етничког јединства истражена је у многим кризама свих до сада Југославија, јер је етничко море Србије веома разуђено. Још једна нова Југославија је без алтернативе. Можда би то могла бити и конфедеративна заједница која је још 1918 године имала своје еминентне присталице чак и код хрватске опозиције. У Европи се све чешће говори оеврославији која би могла опстати на принципима равноправности, слобода и демократичности.

Књига Десимира Тошића *Стварности против заблуда* пуна је провокативних тема, које стављају читаоца у активан однос. Инспиративношћу га просто приморавају да размишља и да стваралачки трага за новим како би комплетирао свој суд или се пак супроставио оном са чиме се не слаже. Ријеч је дакле о ријетко изазовном тексту који ће заинтриговати како научнике тако исто и политичаре, а највише широку читалачку публику.

Проф. др Зоран Лакић